

Regionalpolitiskt program 2026 – 2030

Miljöpartiet de Gröna går till val på att åter komma in i regionfullmäktige i Sörmland för att kunna påverka. Vi önskar väljarnas förtroende för en stark hälso- och sjukvård med tillräckliga resurser som också arbetar förebyggande för sörmlänningarnas bästa.

Några exempel på frågor som vi kommer att driva är:

- **Gratis TBE vaccination.**
- **Äldrecentrum** - en hälsofrämjande mötesplats.
- **Kortare arbetstid för sjukvårdspersonal.**
- **Pensionärsrabatt** på kollektivtrafik i hela länet.
- **Sverigekortet (499kr/ mån)** som gäller för kollektivtrafik i hela landet.

miljöpartiet de gröna

SÖRMLAND

Innehållsförteckning

1. Hälsa och sjukvård	4
1.1 Vi vill stärka det som ger hälsa	5
1.2 Vården i Sörmland ska vara tillgänglig	7
1.3 Vi vill skapa äldrecentrum - en hälsofrämjande mötesplats	9
1.4 Satsa mer på ungas psykiska hälsa	10
1.5 Dålig hälsa i utsatta områden kan förebyggas med Sörmlandsmodellen	11
1.6 Personalen måste få bättre arbetsvillkor - med arbetstidsförkortning	12
1.7 Fler vårdplatser kan öka patientsäkerheten	14
1.8 En trygg förlossningsvård	15
1.9 Jämlikhet och jämställdhet i vården	16
1.10 Tandvårdens högkostnadsskydd måste utvecklas	16
1.11 Erbjud gratis vaccin mot fästingburen TBE	17
1.12 Vi vill höja statsbidragen till vården	18
1.13 Risk för skattehöjning?	18
2. Kollektivtrafik	19
2.1 Buss och tåg måste samordnas	20
Vi vill satsa på efterfrågestyrd buss	20
2.2 Buss och tåg ska vara billigare än bilen	21
2.3 Den regionala tågtrafiken ska utvecklas	22
3. Kultur och demokrati	23
3.1 Kulturen behöver långsiktiga spelregler	24
4. Regional utveckling	26
4.1 Miljö, cirkularitet och biologisk mångfald	28
4.2 Planeringen ska styra mot hållbart resande	30
4.3 Utvecklingen mot förnybar energi ska fortsätta	31
4.3 Friluftsliv och turism	32
5. Krisberedskap och civilt försvar	33

1. Hälsa och sjukvård

1.1 Vi vill stärka det som ger hälsa

Vården ska hålla hög kvalitet, fördelas efter behov och vara solidariskt finansierad.

Patientens självbestämmande, valfrihet och delaktighet är grundläggande inom hälso- och sjukvården. Den nära vården ska vara tillgänglig för boende i hela Sörmland. Tillgänglig och patientsäker vård ska även vara grunden för den vård som behövs mer sällan. Resurserna till vården behöver stärkas såväl på kort som på lång sikt.

Det är möjligt att leva ett gott liv trots sjukdom eller funktionsnedsättningar; den upplevda hälsan beror på så mycket mer än fysiska besvär, välmåendet är en bild av människan i sitt sammanhang. Miljöpartiet vill satsa på förebyggande existentiell hälsa för att inte medikalisera naturliga livsförlopp. I detta sammanhang kan man tala om lidande och hälsa (istället för sjukdom och hälsa) där lidande ses som något naturligt i människans liv, och där hälsa betyder att må väl trots kanske svåra omständigheter i livet. Existentiell hälsa betyder att uppleva

mening och välmående trots tillfälliga perioder av naturligt lidande. Det är mycket en vårdpedagogisk fråga, det vill säga att lära sig om naturligt liv och hälsa. Målet är att nå existentiell hållbarhet (se nyordslista för 2025).

För Miljöpartiet de gröna är det alltså viktigt att stärka de faktorer som ger och bibehåller hälsa. För att uppnå en god folkhälsa behövs insatser i hela samhället. Viktiga förutsättningar för en god hälsa är en trygg och framgångsrik skolgång, välfungerande sociala skyddsnet, ett jämlikt och jämställt samhälle och genomtänkt fysisk planering av städer och infrastruktur. En god hälsa kan därmed inte ses som en isolerad fråga, utan är beroende av hela det gröna samhällsbygget.

1.1.2 Klimatkrisen påverkar folkhälsan redan idag

Mänskliga aktiviteter påverkar i allt högre grad jordens klimat och ekosystem. Klimatförändringarna är inte längre ett avlägset hot utan skadar redan människors hälsa på olika sätt. Extremväder som värmeböljor, översvämningar, stormar och skogsbränder som drivs av den globala uppvärmningen påverkar hälsan både direkt och indirekt även i Sörmland. Detta ökar risken för dödsfall, icke-smittsamma sjukdomar, uppkomsten och spridningen av infektionssjukdomar och psykisk ohälsa.

Samhällsfunktioner som är viktiga för bibehållen hälsa behöver påverkas. Skogsbränder och översvämningar bidrar till direkta skador, men antalet sjuka av indirekta skador, till exempel av luftföroreningarna från brandrök, kan vara långt större. Smittor som vibrioinfektioner¹ i Östersjön

och vektorburna sjukdomar sprids snabbare². Särskilt sårbara grupper inkluderar äldre, barn, kroniskt sjuka och utomhusarbetare. Denna utveckling kommer att ställa hälso- och sjukvården inför nya och stora utmaningar. Samverkan mellan beslutsfattare krävs för att minska risker och anpassa samhället och sjukvården.

Hälso- och sjukvården är också utsläppare av växthusgaser. Svensk hälso- och sjukvård står för cirka 3 miljoner ton växthusgaser per år, vilket motsvarar ungefär 21 procent av den offentliga sektorns totala konsumtionsbaserade utsläpp. Större delen (runt 70 procent) kommer från indirekta utsläppskällor, framför allt inköp av varor och tjänster som medicinsk utrustning, läkemedel, textilier och livsmedel³.

¹ Vibrioinfektion orsakas av vissa typer av vibriobakterier som är vanliga i bräckt och salt vatten men som även kan finnas i sötvatten. De gynnas av vattentemperaturer

över 20 °C.

² Läkartidningen 25 sept 2025

³ Läkartidningen 2019

Hälsa och sjukvårdens utsläpp kan delas upp i tre kategorier:

1. Direkta utsläpp som exempelvis narkosgaser, från byggnader och transporter.
2. Inköpt energi.
3. Indirekta utsläpp - inköp av varor och tjänster - som exempelvis läkemedel, medicinsk utrustning, livsmedel och textilier.

Region Sörmland behöver göra en genomlysning av materialförbrukning i sjukvården och ta fram en plan för ökad cirkularitet och minskad miljöpåverkan.

SMER – statens medicinetiska råd uttalade 2024 ”att en ambitiös plan för nettonollutsläpp i vården ska fastställas. Varje bransch som producerar växthusgaser måste ta sitt ansvar för att utsläppen ska minska och på sikt upphöra. Runt om i världen tas initiativ för att minska hälso- och sjukvårdssektorns miljöpåverkan. Exempelvis har National Health Service (NHS) i Storbritannien som målsättning att bli världens första sjukvårdssystem med nettonollutsläpp av växthusgaser. SMER rekommenderar att staten och regionerna fastställer en ambitiös plan med utvärderingsbara mål och antar en plan för ett sjukvårdssystem med nettonollutsläpp av växthusgaser, i likhet med NHS och andra länder”. Det bör även Sörmland ta fram.

MP Sörmland vill:

- Göra en genomlysning av materialförbrukning i sjukvården och ta fram en plan för ökad cirkularitet och minskad miljöpåverkan.
- Att uppdatera regionens klimatplan med utvärderingsbara mål och anta en plan för ett sjukvårdssystem med nettonollutsläpp av växthusgaser.

1.1.2 Klimatkrisen påverkar folkhälsan redan idag

De globala målen inom Agenda 2030 (se nästa sida) är och måste vara ett av de bärande perspektiven i byggandet av en grön hållbar hälsa lokalt och globalt. Dessa globala mål är integrerade och odelbara och balanserar de tre dimensionerna av hållbar utveckling: den ekonomiska, den sociala och den miljömässiga. I detta arbete passar det hälsofrämjande arbetet väl.

Vi vill verka för en sjukvård där de med störst behov prioriteras. Vården måste effektiviseras så att vi gör det som ger mest värde för patienterna.. För att slippa hinder i överflyttningen mellan primärvård, specialistvård, skola och kommun måste samverkan förbättras.

En god hälsa är beroende av sociala faktorer som inkomst, utbildningsnivå, ensamhet och tillgång till fritidsaktiviteter. ”Gener, livsstil och tillgång till sjukvård är viktiga för hälsan, men andra faktorer spelar många gånger en ännu större roll, nämligen hur vi lever vårt liv i samhället och hur samhället fungerar inklusive och hur vi har det på arbetet”.¹

Goda livsvillkor underlättar goda levnadsvanor. Därför kan inte sjukvården ensam lösa problemen med dålig folkhälsa.

De av FN beslutade globala målen Agenda 2030. Läs mer på <https://globalamalen.se/>

1. Ingen fattigdom
2. Ingen hunger

3. God hälsa och välbefinnande
4. God utbildning för alla
5. Jämställdhet
6. Rent vatten och sanitet för alla
7. Hållbar energi för alla
8. Anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt
9. Hållbar industri, innovationer och infrastruktur
10. Minskad ojämlikhet
11. Hållbara städer och samhällen
12. Hållbar konsumtion och produktion
13. Bekämpa klimatförändringarna
14. Hav och marina resurser
15. Ekosystem och biologisk mångfald
16. Fredliga och inkluderande samhällen
17. Genomförande och globalt partnerskap

1.2 Vården i Sörmland ska vara tillgänglig

Du måste kunna bo var du vill i länet och känna en trygghet i att inte ha för långt till vården.

För att den sörmländska landsbygden ska leva är tillgänglig samhällsservice en grundförutsättning. Bibliotek, matbutiker, kommunikationer och även vård är centrala. Digitalisering har gjort vården mer tillgänglig för många. Men även de som inte behärskar modern teknik ska ha lätt att komma i kontakt med vården. Därför behöver det fortsatt vara lätt att komma i kontakt med vården per telefon.

Du måste också kunna få vård med hög kvalitet om du har flera sjukdomar samtidigt, en så kallad komplex sjukdomsbild. Alla patienter har numera laglig rätt till en fast vårdkontakt med en läkare eller annan personal på vårdcentralen. I införandet av detta bör patienter med komplex sjukdomsbild prioriteras.

Region Sörmland ska också prioritera hög kvalitet av omvårdnaden, till exempel i form av att kliniska lektorat inrättas för disputerade sjuksköterskor i samarbete med Mälardalens Universitet. Dess kliniska lektorer skulle kunna arbeta med att hjälpa personal att

föreina det akademiska ämnet omvårdnad/vårdvetenskap med vårdande i praxis. Detta kan öka tillgängligheten i mötet mellan patient och vårdare.

Patienter i Sörmland ska inte behöva välja nätläkare när de har akuta åkommor, som inte kräver besök på sjukhusens akutmottagningar. Nätläkare ger behandling eller bedömning efter digital undersökning och ofta med bristfällig kvalitet. De saknar tillgång till patientens hela sjukhistoria och har inte möjlighet att följa upp besöket. Nätläkarna belastar regionens budget utan att ge bästa kvalitet. Vi vill att primärvården i Sörmland ska erbjuda dessa digitala tjänster på jourtid. Vi vill öka tillgängligheten till akut primärvård på obekvämtid. Och för de patienter/medborgare som behöver akut sjukhusvård ska det finnas dygnet runt öppna akutmottagningar på tre orter; Eskilstuna, Katrineholm och Nyköping.

Rehabkoordinatorer är en nyligen inrättad funktion på vårdcentralerna för att hjälpa långtidssjukskrivna att må bättre och kunna komma tillbaka i arbete. Vi vill utvärdera rehabkoordinatorernas arbete och säkerställa

deras kompetensutveckling.¹ Idag finns ett flertal behandlingar att tillgå vid tillstånd som är vanliga vid en vårdcentral. Dessa behandlingar utgör ett komplement eller ett alternativ till medicinsk eller psykologisk behandling. Det kan röra sig om medicinsk yoga, fysisk aktivitet på recept, akupunktur, kultur på recept, grön rehabilitering, etc. Grön rehabilitering används ofta framgångsrikt vid stressrelaterade tillstånd. Vi vill också återöppna Grön rehab i Nynäs och sprida det framgångsrika arbetet med grön rehabilitering till andra länsdelar. I många fall kan den typen av behandlingsmetoder vara ett alternativ eller komplement till medicinering, och bygga på evidens och beprövad erfarenhet. Det är en fråga om valfrihet.

¹ (Rehabkoordinatorer Rehabkoordinatorernas Arbetsuppgifter samt

<https://samverkan.regionsormland.se/utveckling-och-samarbete/forsakringsmedicin/samverkan/kontaktuppgifter/>)

MP Sörmland vill:

- ▶ Säkerställa att vården är fortsatt lätt att komma i kontakt med digitalt och per telefon.
- ▶ Säkra tillgängligheten till vård för personer i det digitala utanförskapet. Utveckla primärvårdens tillgänglighet under jourtid.
- ▶ Utvärdera och utveckla rehabiliteringskoordinatorernas arbete.
- ▶ Värna dygnet runt öppna akutmottagningar på tre orter, Eskilstuna, Katrineholm och Nyköping.
- ▶ Återöppna Grön rehab i Nynäs, som startades tack vare Miljöpartiet och hade goda behandlingsresultat. Den kan även byggas ut i andra länsdelar.
- ▶ Säkerställa att komplementära behandlingsmetoder som är evidensbaserade, erbjuds i den Sörmländska vården.
- ▶ Att fortsatt kvalitet och utveckling av omvårdnad säkras.

BILD: FREEPIK.COM

1.3 Vi vill skapa äldrecentrum - en hälsofrämjande mötesplats

Enligt Hälso- och sjukvårdslagen ska de med störst behov av sjukvård prioriteras.

Detta gäller i hög grad gruppen äldre och äldre-äldre. Bland dessa finns ofta behov av insatser från hemtjänst, hemsjukvård, primärvård och ibland specialistsjukvård. För att dessa insatser ska ske effektivt och smidigt behöver de olika myndigheterna samverka bättre.

Det är möjligt att leva ett gott liv trots sjukdom eller funktionsnedsättningar; den upplevda hälsan beror på så mycket mer än fysiska besvär. Välmåendet är en bild av människan i sitt sammanhang. Förebyggande insatser är viktiga, och därför vill vi att regelbundna förebyggande hälsosamtal till äldre fortsätter.

Miljöpartiet vill skapa äldrecentrum dit äldre kan komma och få hjälp med omvårdnad, medicinska och sociala behov. Förutom besök till läkare och distriktssköterska ska det finnas möjlighet att få hjälp med ansökan om någon insats från kommunen och olika aktiviteter som till exempel gympa och olika kurser. Inspiration kan tas av familjecentraler som finns i länets alla kommuner.

När en patient med komplexa vårdbehov försämras i sitt hälsotillstånd behövs inte alltid sjukhusvård. Några dygns tätare medicinsk observation och behandling kan räcka. Vi vill utreda möjligheten till övernattningsplatser i

anslutning till äldreboenden med tillgång till sjuksköterska på plats och dit patienter får komma efter läkarbedömning.

BILD: FREEPIK.COM

MP Sörmland vill:

- ▶ Inrätta äldrecentrum med tillgång till sjukvård, hemtjänst, biståndsbedömning samt övrig kommunal service m.m. i samma byggnad för enkel sömlös samverkan.
- ▶ Utreda möjligheten till övernattningsplatser i anslutning till äldreboenden för multisjuka som behöver medicinsk bedömning och tillsyn utan att behöva åka till en akutmottagning.
- ▶ Att kommunerna och regionen samverkar mer för att kunna ge bättre stöd åt äldre och äldre-äldre.
- ▶ Att förebyggande hälsosamtal ska erbjudas äldre vart 5:e år från 65 års ålder och vart tredje år från 70 år.

1.4 Satsa mer på ungas psykiska hälsa

I rapporten "Skolbarns hälsovanor i Sverige 2021-22 Nationella resultat" berättas att allt fler ungdomar har hälsobesvär. De elever som har minst två hälsobesvär - mer än en gång i veckan - har gradvis ökat sedan 1980-talets mitt. Flickor rapporterar högre nivåer av stress än pojkar.

Det finns stor potential för insatser inom skolan att inverka positivt på barns och ungas psykiska hälsa. Det gäller såväl elevernas arbetsmiljö som deras sociala miljö.

Den psykiska ohälsan bland unga är oacceptabel, vi måste bryta trenden och låta fler må bra. Då ohälsan beror på sociala faktorer behöver dessa åtgärdas i tät samverkan med föräldrar och sociala myndigheter. Ungdomarna behöver stöd för att gå ur skolan rustade för vuxenlivet. Samverkan mellan skola, socialtjänst, ungdomsmottagningar, första och andra linjens psykiatri och beroendevård behöver stärkas. Kunskapen om NPF diagnoser behöver öka.

Som förebyggande insats behöver de unga få hjälp att förstå och acceptera att existentiella frågor och problem hör till den normala utvecklingen av en människa. Skolhälsovården är ofta den första kontakten för en ungdom som mår dåligt. Akademiskt skolade sjuksköterskor

inom primärvården kan vara en viktig resurs i detta arbete. BUP och första linjens psykiatri behöver mer resurser för att kunna hjälpa dem som behöver, och samverka med ungdomsmottagningar är också en viktig del. Väntetiden för neuropsykiatrisk utredning måste kortas.

Miljöpartiet vill att vissa stödinsatser ska kunna ges utan att en diagnos först måste fastställas. Stöd måste kunna erbjudas tidigt, både till individen och till anhöriga som ofta bär ett stort ansvar. De unga som står i kö för neuropsykiatrisk utredning får vänta så länge att deras välbefinnande och skolgång äventyras. Många har enbart koncentrationssvårigheter. Vi vill att barn och unga som står i kö för utredning ska få tillgång till stöd innan diagnos för att få hjälp med eventuella hjälpmedel. Funktionen kan bedömas även innan en omfattande utredning. Skolan har en skyldighet att hjälpa elever att klara skolgången oberoende av diagnos.

MP Sörmland vill:

- ▶ Ge stöd till ungdomar med neuropsykiatriska symtom i väntan på utredning.
- ▶ Korta köerna till neuropsykiatrisk utredning.
- ▶ Stärka samverkan mellan socialtjänsten, skolhälsovården, ungdomsmottagningar, första linjens psykiatri och BUP.
- ▶ Stärka första linjens barn- och ungdomspsykiatri på vårdcentralerna

1.5 Dålig hälsa i utsatta områden kan förebyggas med Sörmlandsmodellen

År 2024 publicerade Socialstyrelsen en rapport som visar skillnader mellan områden med olika socioekonomi när det dels gäller hur ofta barn och unga söker vård, dels vad de söker för och vilka behandlingar de får.

Områden med socioekonomiska utmaningar kännetecknas av att färre söker vård för psykisk ohälsa, samtidigt som förekomsten av psykiatrisk tvångsvård, självskada och suicid är högre.

Socialstyrelsen har flera gånger konstaterat att den psykiska ohälsan ökar bland barn och unga vuxna, även om ökningen bland unga vuxna har avstannat går det inte att se samma trend för barn. Och den psykiska ohälsan hos barn och unga är högre i socialt utsatta områden.

I rapporten *Fördjupad analys om utanförskap - Slutrapport regeringsuppdrag 2024:2* som tagits fram i samarbete mellan Statistiska Centralbyrån och Boverket lyfts olika variabler fram som bidrar till utanförskap och en negativ påverkan på människors livssituation och hälsa. Ett antal områden som pekas ut finns i Sörmland. Det är viktigt att påpeka i sammanhanget att begreppet utanförskap

i detta fall inte ska förväxlas med polisens definition av utsatta områden.

Miljöpartiet är det parti som mer än andra betonar förebyggande åtgärder mot dålig hälsa, kriminalitet och utanförskap.

I Costa Rica hade man för femtio år sedan en mycket hög spädbarnsdödlighet och kort livslängd. Genom att satsa på uppsökande social- och hälsovård till samtliga familjer har dessa siffror nu förbättrats så att Costa Rica har lägre spädbarnsdödlighet och längre förväntad livslängd än USA. Detta trots sjukvårdskostnader som är en bråkdel av USA:s och med en avsevärt lägre BNP.

Även i Sverige vet vi att hälsan försämras av dåliga sociala förhållanden. I Sörmland finns tre områden, som är klassade som utsatta områden, nämligen Fröslunda, Lagersberg och Skiftinge i Eskilstuna. I utsatta områden riskerar ungdomar att dras in i kriminalitet, skolresultaten är dåliga, arbetslösheten hög och folkhälsan är dålig med flera sjukdomar som inte behandlas adekvat.

Miljöpartiet Sörmland vill starta ett projekt i dessa utsatta områden inspirerat av Costa Rica men anpassat efter svenska förhållanden, Sörmlandsmodellen.

Det här projektet skulle röra sig om hembesök av en läkare och/eller sjuksköterska från vårdcentralen och en person från kommunen. Samtycke inhämtas i förhand. Vid ett sådant hembesök får man en god bild av familjens situation, trångboddhet, närvaro i skolan, möjlighet att göra läxor, av familjens och hälsotillståndet hos samtliga m.m. Tolk ska medverka om så behövs. Vid behov kan enklare medicinska kontroller göras vid hembesöket samt ge förebyggande hälsoråd vid behov. Medicinska utredningar och kontroller bokas vid behov sedan in på vårdcentralen. Personen från kommunen kan hjälpa till att lotsa till rätt åtgärder.

Vi tror att Sörmlandsmodellen kan vara ett lyft i våra utsatta områden. Vi tror att detta projekt

skulle kunna bidra till bättre hälsa, välmående och därmed bättre förutsättningar att klara skolan, börja arbeta, undvika att bli indragen i kriminalitet med mera.

Projektet kommer att ta mer resurser än vad vårdcentralen i respektive kommunen har. Därför behövs extra medel. Uppdraget till projektet blir tudelat, dels att samla in data om sociala och hälsomässiga förhållanden för att kunna förebygga ohälsa, dels att behandla sjukdomar och åtgärda sociala problem. Projektet bör löpa över så lång tid att det kan utvärderas avseende hälsa, skolresultat, sysselsättning m.m.

Det är viktigt att nå fram till invånare som saknar kunskap om det svenska vårdssystemet, och säkerställa rätten till tolk vid vårdbesök.

1.6 Personalen måste få bättre arbetsvillkor - med arbetstidsförkortning

Personalen är vårdens största och viktigaste resurs. En tillräckligt stor och välutbildad personal är lösningen på problem med vårdskador och vårdrelaterade infektioner. Hög personalomsättning medför tapp av kompetens och kontinuitet.Handledning av nyexaminerad personal kräver erfarna medarbetare. Nyrekrytering av personal kostar pengar.

De som har anställning inom hälso- och sjukvården måste ges goda förutsättningar för att må bra på sin arbetsplats. Det är grundläggande både för att kunna ge bra vård och för att själv vilja arbeta kvar. Många av de anställda behöver bättre arbetsvillkor för att orka vara kvar i yrket. En god arbetsmiljö är självklart fri från diskriminering. Vi vill att regionen stärker arbetet för att förhindra diskriminering och trakasserier som vårdpersonal och brukare idag kan mötas av, exempelvis på grund av deras etnicitet eller kön.

En god arbetsmiljö är också att kunna utvecklas på arbetet, och att arbeta i en vårdkultur som stödjer ett vårdande och personcentrerat förhållningssätt där patienten sätts i centrum och inte organisationen.

Miljöpartiet vill satsa på personalen. Enstaka

MP Sörmland vill:

- Införa ett projekt i våra utsatta områden enligt Sörmlandsmodellen i samverkan med berörda kommuner.
- Att regionen säkerställer rätten till tolk vid vårdbesök.

punktinsatser som julbonus och höjt friskvårdsbidrag räcker inte.

Arbetstidsförkortning är en sådan förändring. Bättre tid för återhämtning med bibehållen lön, till att börja med för personal som arbetar i dygnet runt-verksamhet.

Det är en fråga som tas väl emot av fackförbunden och som ligger i linje med den gröna ideologin. Det ger en tillvaro där människan får tid för egna intressen, familj, nära och kära. Med mer tid för vila mellan arbetspassen ges bättre förutsättningar för reell återhämtning och bättre ork i arbetet på sikt. Då kommer också erfarna medarbetare trivas och stanna kvar i vården samt kunna bidra till att ge en bättre introduktion till ny personal, vilket underlättar rekrytering och viljan att stanna kvar. Kontinuiteten i arbetet och arbetslaget är ett incitament för att inte välja anställning hos ett bemanningsföretag, som kan erbjuda mer i lön men endast kortvariga placeringar. Sörmland har en stark fördel med närheten till Stockholm, där många unga och nyutexaminerade kan få vänta över tio år på att få en egen bostad. Ett erbjudande om personalbostad kan vara avgörande för valet av arbetsplats. Det gäller alla personalkategorier. Region Sörmland har också för få tjänster för s.k. bastjänstgöring (BT) och specialisttjänstgöring (ST). För att

BILD: FREEPIK.COM

säkra tillgången på läkare i regionen behöver antalet utbildningsplatser öka. Alla vårdgivare ska erbjuda utbildningstjänster till läkare och andra kategorier och säkerställa att dessa får handledning och tid för sin utbildning. Regionens studierektorer ska ha ansvar för samtliga anställda som har utbildningstjänster. Utbildningen ska följas upp när avtalen med vårdgivarna revideras.

Granskningar har visat att det runtom i landet förekommer att vårdgivare accepterar att patienter väljer bort personal som inte är etniskt svensk. Sörmland är en av de regioner som inte har några riktlinjer som sätter stopp för denna rasism.

Från och med 2026 krävs en månadslönlön på minst 33 900 kr för en arbetskraftsinvandrare, efter beslut av regeringen. Många undersköterskor inom sjukvården kommer inte upp till den lönenivån.

En stor del av vårdens personal kommer från andra länder, och en del av dessa är arbetskraftsinvandrare. Konsekvensen av detta är att Sörmlands sjukvård riskerar förlora kompetent arbetskraft.

Vi i Miljöpartiet Sörmland kommer driva på för att nästa regering avskaffar de högre lönekraven för arbetskraftsinvandrare.

MP Sörmland vill:

- ▶ Införa arbetstidsförkortning för medarbetare inom områden med hög belastning, till att börja med i dygnet runt-verksamheterna.
- ▶ Införa 80-90-100-modellen som ger personer möjlighet att gå ner i arbetstid. De kan då jobba 80 procent, få 90 procent i lön och 100 procent pensionsavsättning.
- ▶ Utöka antalet BT-platser (bastjänstgöring) och ST-platser (specialisttjänstgöring) för läkare.
- ▶ Kvalitetssäkra utbildningstjänsterna för läkare.
- ▶ Inrätta personalbostäder för att underlätta rekrytering från storstäderna.
- ▶ Fortsätta utöka pendlingsmöjligheterna till Sörmland, så att det går att vara på plats på morgonen i de större orterna även om arbetsdagen startar tidigt. Likaså ska det vara möjligt att ta sig hem på kvällstid.
- ▶ Ta fram riktlinjer som innebär att patienter inte ska kunna välja bort personal enbart på grund av deras etnicitet.

1.7 Fler vårdplatser kan öka patientsäkerheten

En alltför stor del av de patienter som söker vård gör det på grund av problem som uppstått i samband med tidigare behandlingar, försenad behandling eller utebliven behandling. 100 000 patienter drabbas varje år av vårdskador i vårt land. 1200 dödsfall varje år kan bero på vårdskador, vilket är långt fler än som exempelvis omkommer i trafiken. Det är inte acceptabelt.

Kostnaden beräknas uppgå till 8 miljarder kronor för hela Sverige.

Sverige är ett av de länder i Europa som har lägst antal vårdplatser per tusen invånare. Detta medför risk för vårdskador. Det innebär också att det inte finns någon kapacitet att växla upp i händelse av katastrof. Bristen på vårdplatser ger sämre beredskap.

Bristen på vårdplatser beror till största delen på brist på sjuksköterskor. En bättre personalpolitik är lösningen på detta.

IVO, Inspektionen för Vård och Omsorg genomförde 2022 en nationell tillsyn på 27 akutsjukhus. Då konstaterades dygnslånga väntetider på akutmottagningarna, överbeläggningar och utlokaliseringar, läkemedel som inte gavs alls eller gavs på fel tid, bristande övervakning och utebliven omvårdnad. Den genomsnittliga beläggningen på vårdplatserna var 95 procent men i många fall långt över 100 procent. IVO konstaterade att

grundproblemet var vårdgivarnas ansvar. IVO rekommenderar en beläggingsgrad på 80–90 procent. Beläggingsgraden på Sörmlands akutsjukhus ligger i snitt strax under 100 procent. Det innebär att risken för vårdskador är inbyggd.

En betydande andel av vårdskadorna beror på olämplig medicinering. Vi vill minska den risken genom att vårdcentraler och äldreboenden får tillgång till farmaceuter. Idag har många framförallt äldre patienter flera mediciner som inte passar ihop, som inte lämpar sig för äldre och som inte utvärderas. Genom att anställa farmaceuter i regionen som samarbetar med sjuksköterskor och läkare, minskar risken för olämplig medicinering.

Att överhuvudtaget vara inlagd på sjukhus ökar risken för vårdrelaterade infektioner. Därför ska den patient som är färdigbehandlad snabbt erbjudas plats för fortsatt omhändertagande i sin kommun. Samarbetet och avtalen med kommunerna måste stödja detta.

Idag är alltför många äldre kvar på sjukhus trots att de är medicinskt färdigbehandlade, då kommunerna inte kan erbjuda boende eller tillgodose omsorgsbehoven. Det medför att andra personer inte kan läggas in trots att de har vårdbehov.

Patientnämnden tar emot klagomål från patienter gällande vårdskador, väntetider

MP Sörmland vill:

- ▶ Att våra akutsjukhus får ett tillräckligt antal vårdplatser för att ta bort "övernattnings" på akutmottagningarna.
- ▶ Att patienter så fort de är färdigbehandlade tas hem till sina kommuner.
- ▶ Omförhandla avtalet med kommunerna för att säkerställa att vård ges utifrån den enskildes behov och att sjukhusvård inte ges på grund av brist på plats i kommunerna.

- ▶ Att primärvården får tillgång till geriatrisk kompetens.
- ▶ Att man inrättar tjänster för farmaceuter för uppföljning av framförallt äldre patienters medicinering i öppenvård och på äldreboenden.
- ▶ Stärka patientnämndens arbete. Vi vill förbättra kommunikationen mellan patientnämnden och övriga regionen så att lärdomar kan dras av inkomna synpunkter.
- ▶ Förbättra arbetet i nämnden för regional samverkan så att de gemensamma resurserna utnyttjas mer effektivt.

och bristande bemötande. Uppföljningen av Patientnämndens arbete behöver säkras

och förbättras. Det finns flera orsaker till vårdskador som är möjliga att åtgärda.

1.8 En trygg förlossningsvård

En trygg och säker graviditet, förlossning och eftervård är en viktig feministisk fråga. Individens rätt till valmöjlighet och trygghet är avgörande för en positiv upplevelse och för att minska riskerna för psykisk och fysisk ohälsa innan och efter förlossning.

En miljö som är mindre sjukhuslik kan leda till lägre stressnivåer och en mer positiv förlossningsupplevelse hos den födande. Den svenska förlossningsvården går alltmer mot centralisering. Ett argument är att en större klinik kan säkerställa patientsäkerheten på ett tydligare sätt, men alla har inte behov av specialistvård. Omfödelskor med okomplicerade graviditeter skulle kunna ha möjligheten att föda hemma. Vi vet att barnmorskornas roll före och under förlossningen är viktig för att öka patientsäkerheten och skapa trygghet för den som ska föda.

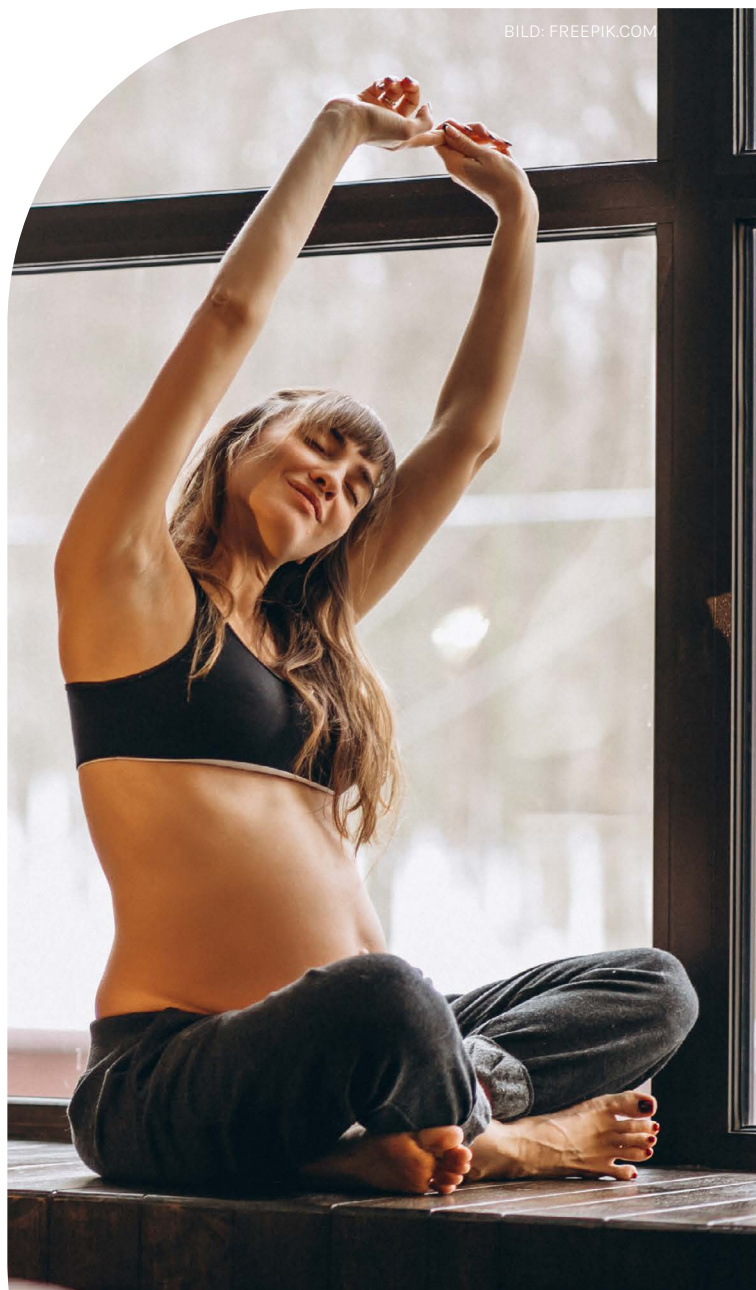
Modellen ”Caseload midwifery” är prövad och utvärderad internationellt och har visat på ökad tillfredsställelse hos den födande bibehållen medicinsk säkerhet och jämförbara kostnader. Den svenska motsvarigheten kallas ”Min barnmorska”. Det innebär att ett barnmorskeam följer den gravida under

graviditeten och att någon av dem sedan är med under förlossningen. Det minskar förlossningsrädsla och komplikationer under och efter förlossningen. När en kvinna med förlossningsrädsla får en positiv upplevelse av sin graviditet ökar chansen för vaginal förlossning, vilket är gynnsamt hälsomässigt, samt minskar risken för förlossningsdepression och bristande anknytning till barnet.¹

1 SRHR. (2025). WHO recommendation on midwife-led continuity of care during pregnancy.

MP Sörmland vill:

- ▶ Att gravida med förlossningsrädsla erbjuds vård enligt modellen ”Min barnmorska”.
- ▶ Att förlossning och eftervård av barnmorska hemma erbjuds i Sörmland där det inte finns medicinska skäl att föda på sjukhus.
- ▶ Att barnmorskeledda team enligt modell från ”Min Barnmorska” eller annan liknande modell ska etableras även i Sörmland.
- ▶ Att förlossningskliniken på Nyköpings lasarett ska värnas.

1.9 Jämlikhet och jämställdhet i vården

Socioekonomiska faktorer spelar stor roll för vilken vård som erbjuds och vad någon är i behov av. Det finns indikationer på att lågutbildade tenderar att erbjudas sämre vårdalternativ än högutbildade med samma diagnoser.

Det finns systematiska problem med att kvinnor och män bemöts och behandlas olika, kvinnors ohälsa är många fall mindre beforskad än mäns.

HBTQI+-personer drabbas statistiskt sett oftare av psykisk och annan ohälsa, delvis på grund av majoritetssamhällets fördomar, låga

kunskapsnivå och problematiska bemötande.

Ingen ska behöva försvara sin sexuella läggning, könsidentitet och könsuttryck – varken som patient eller som medarbetare i Region Sörmland. Både heteronormen och den binära könsnormen som finns i många verksamheter måste motverkas. Idag erbjuds medarbetare i Region Sörmland grundläggande webbutbildning om HBTQI-personers rättigheter, men vi vill öka medarbetarnas HBTQI-kompetens ytterligare genom att regionen HTBQI-kvalificeras.

MP Sörmland vill:

- ▶ Att regionens inför genderbudgeting, där man genom könsuppdelad statistik kan lokalisera skillnader i hur män och kvinnor ges vård på olika villkor och arbeta för att skapa större jämlikhet.

- ▶ Att kunskapen ökas beträffande kvinnor och mäns olika symtom vid sjukdom. Att regionen vidtar åtgärder mot skillnader i bemötande och vårdinsatser som behöver adresseras för att säkerställa jämlik vård.

- ▶ Att regionen utbildas i att identifiera våld - våldsutsatta och våldsutövare - i hälso- och sjukvården samt i tandvården.

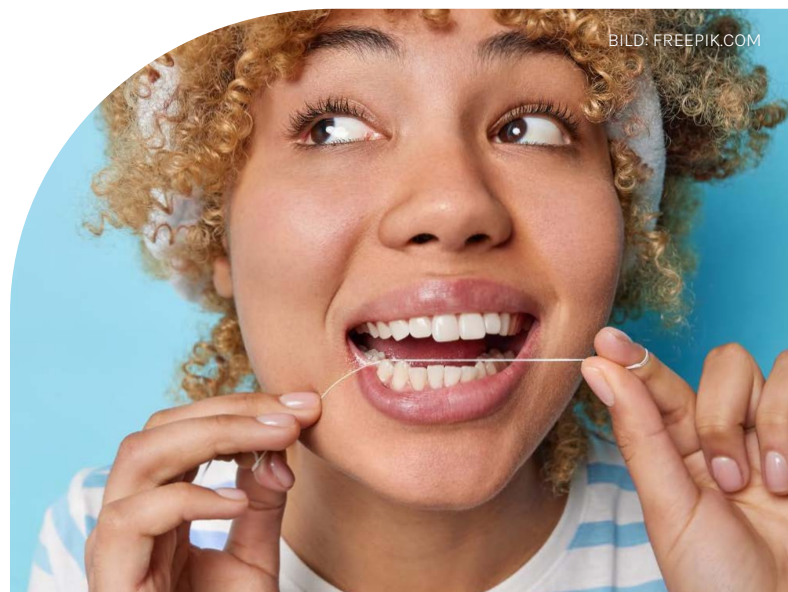
- ▶ Att kompetensen och tillgången till traumavård ökas för personer som varit utsatta för sexuellt våld, prostitution och människohandel i sexuella ändamål.

- ▶ Att den som står i kö till könsidentitetsmottagningen ska erbjudas psykologiskt stöd under väntetiden. Stärk medarbetarnas HBTQI-kompetens genom att regionen HBTQI-kvalificeras.

1.10 Tandvårdens högkostnadsskydd måste utvecklas

Regeringen har sänkt åldersgränsen för avgiftsfri tandvård från 23 år till 19 år utan att föreslå andra kompensatoriska åtgärder. Det är en försämring som Miljöpartiet motsätter sig och har motionerat i riksdagen för att ändra på.

För en mer jämlik tandvård har Miljöpartiet under lång tid förespråkat att en modell för högkostnadsskydd för tandvården ska utvecklas enligt samma principer som för den övriga vården.

1.11 Erbjud gratis vaccin mot fästingburen TBE

TBE är sedan länge etablerat i Sverige och den sprider sig över landet. Orsaken är klimatförändringen med korta milda vintrar, tidiga vårar och långa fuktiga växtsäsonger. Sörmland är ett riskområde för att smittas av TBE.

TBE ger restsymtom i 30–40 % av fallen. Exempel på restsymtom är nedsatt minne, koncentrationssvårigheter, trötthet, svårigheter med finmotorik, tremor (skakningar) och pareser (förlamningar, nedsatt muskelkraft).

En utredning från Sahlgrenska universitetssjukhuset visar att varje sjukdomsfall i snitt kostade 745 000 kronor. Sannolikt var kostnaden ännu högre, för nedsatt arbetsförmåga kvarstår i vissa fall även efter fem år

”Vi har 55 registrerade TBE-fall i Sörmland under 2023 och det är fler än någonsin. Sett till antal invånare är vi värst drabbade i Sverige.

Vi har fästingar som bär på TBE-virus i hela Sörmland. Vaccinationen är gratis för invånare upp till 19 år. Därefter kostar varje spruta 405 kr. Ett grundskydd är tre eller fyra sprutor. Därefter ska det förnyas var tredje till vart femte år beroende på ålder.

Miljöpartiet Sörmland går till val på att TBE ska bli gratis eller kraftigt subventionerat för boende i Sörmland.

MP Sörmland vill:

- Att vaccin för TBE ska bli avgiftsfritt eller kraftigt subventionerat

BILD: FREEPIK.COM

1.12 Vi vill höja statsbidragen till vården

Hälso-och sjukvården har fortsatta problem med ekonomin. Underskotten från de tuffa åren 2023-2024 är fortfarande en utmaning för region Sörmland. Det krävs fortsatta åtgärder för att balansera ekonomin.

Dock väntas skatteunderlaget öka och pensionskostnaderna vända nedåt, men demografin med fler äldre och nya läkemedel fortsätter att driva på kostnaderna. Trots detta är de statliga bidragen två miljarder mindre till regionerna än 2025.

Hittills under mandatperioden har regeringen lagt 18 miljarder kronor på att korta vårdköerna. 2026 läggs totalt 6,6 miljarder kronor i riktade prestationsbaserade medel till regionerna för att öka vårdkapaciteten. Det innebär att regionerna blir återbetalningsskyldiga om de inte når målen.

En av miljarderna går till fler operationer av grå starr, framfall och höftproteser. Vi anser att prestationsbaserad ersättning för att korta vårdköer är fel väg att gå. När regionerna istället själva kan prioritera

resurserna ökar nyttan, varför vi istället lägger höjningar på generella statsbidrag. Miljöpartiet har i sitt budgetalternativ prioriterat regionerna och lagt 8,1 miljarder mer till sjukvården. Budgeten innehåller bland annat en ny primärvårdsreform för ökad tillgänglighet, riktade resurser till barn- och ungdomspsykiatri och satsningar på kvinnosjukvården.

Utöver utökade statsbidrag för 2026 vill Miljöpartiet vill se ett skifte i finansieringen. Vi vill att de generella statsbidragen till kommuner och regioner automatiskt ska räknas upp för kostnadsutvecklingen. På så sätt stoppar vi de automatiska nedskärningarna i kommuner och regioner och ger dem bättre förutsättningar att planera långsiktigt.

Miljöpartiet vill också höja sektorsbidraget till vården med tre miljarder kronor. Utan ett förstärkt ekonomiskt stöd till regionerna riskerar vårdens kris att fördjupas, vilket skulle leda till än sämre arbetsvillkor, ökad personalflykt och större ojämlikhet i vården.

1.13 Risk för skatthöjning?

Miljöpartiet har länge kämpat för att staten ska skjuta till mer pengar till regionerna i statsbidrag. Beroende på om detta sker eller ej under kommande mandatperiod är vi inte främmande för att diskutera en höjning av regionens skatteuttag.

I detta sammanhang måste man beakta det sammanlagda skattetrycket, som också beror på kommunalskatter, som drabbar invånarna. Å andra sidan krävs mer resurser för att Region Sörmland ska kunna utföra och utveckla sitt uppdrag.

2. Kollektivtrafik

Kap 2 Kollektivtrafik

Förutsättningarna för att resa klimatsmart ser olika ut i vårt län. I städerna är det lättare att välja cykel eller buss, medan bilen ofta är nödvändig på landsbygden för att få ihop vardagen. För att hela Sörmland ska fungera måste tågen vara pålitliga, komma i tid och ha priser som folk har råd med. Vi vill skapa ett transportsystem som fungerar för alla, oavsett var man bor eller vilka förutsättningar man har. Det handlar om miljö, men också om att skapa ett rättvist samhälle där ingen lämnas utanför när vi ställer om till en grön mer hållbar framtid.

2.1 Buss och tåg måste samordnas. Vi vill satsa på efterfrågestyrd buss.

Miljöpartiet ser kollektivtrafiken som en självklar del i klimatomställningen. En bra kollektivtrafik minskar också klyftorna mellan rika och fattiga, unga och gamla, samt män och kvinnor. Tyvärr har priserna på buss och tåg ökat påtagligt samtidigt som fossila bränslen subventionerats av regeringen.

Idag saknas ofta ett helhetstänk. Tidtabellerna matchar inte alltid varandra och Sörmlandstrafikens bussar väntar inte på försenade tåg. Vi vill att det ska vara enkelt att byta mellan olika linjer och att resandet fungerar smidigt även för den som har en funktionsvariation.

I områden där få reser fungerar vanlig busstrafik dåligt. Där vill vi satsa mer på efterfrågestyrd trafik, och erbjuda bra täckning både i mindre orter samt på landsbygden som komplement till den linjelagda trafiken utefter de större vägarna. På helger och kvällar kan efterfrågestyrd trafik ersätta underpresterande linjelagd trafik även mellan mindre orter på landsbygden. Det innebär att man bokar en mindre buss via en app eller telefon till en „virtuell hållplats”. Bussen har ingen fast linje utan planerar rutten efter behov. Det är effektivt, miljövänligt och kan samordnas med skolskjuts och färdtjänst. Vi vill också att de som åker färdtjänst ska få större inflytande och kunna ge betyg på sin resa direkt.

MP Sörmland vill:

- ▶ Att buss- och tågtrafiken ska bli mer samordnad både vad avser tidtabeller och taxa.
- ▶ Att turtätheten ses över och optimeras utan att kostnaderna skenar.
- ▶ Att kollektivtrafiken ska bli mer heltäckande både avseende geografisk täckning och i att erbjuda kollektivtrafik på kvällar och helger genom efterfrågestyrd busstrafik.
- ▶ Att all kollektivtrafik drivs med förnybar energi och är energieffektiv. Fordonens storlek ska så långt som möjligt vara anpassade till antalet resande.

BILD: BJÖRN ÅSLUND

2.2 Buss och tåg ska vara billigare än bilen

Vi vill införa Sverigekortet med Tyskland som förebild. Det ska gälla i hela landet och kosta **499 kr i månaden** (249 kr för barn, studenter och pensionärer), och vara finansierat av staten. Det skulle göra det enormt mycket billigare att resa hållbart. En satsning på Sverige-kortet kostar mindre för staten än Tidöpartiernas subventionering av bensin och diesel.

I Sörmland måste det bli enklare att köpa biljetter. Idag går det inte att köpa en

gemensam enkelbiljett för både tåg och buss, vilket gör resan onödigt dyr och Mälardalstrafiks tågbiljetter låsta till en enskild avgång. Vi vill sänka priserna för seniorer (65+) i hela länet och se till att ungdomars mobilitet inte avgörs av plånboken. Ett billigt eller gratis sommarlovskort är viktigt för att ge unga bra resvanor för framtiden. För att konkurrera med bilen vill vi även se över rabatter för grupper, familjer och resor under tider då färre reser.

MP Sörmland vill:

► Att Region Sörmland utreder hur kollektivtrafiken kan drivas mer kostnadseffektivt utan att tappa attraktionskraft.

► Att Sörmlandstrafikens taxsystem ses över med syftet att skapa en prissättning som ökar resandet. Ungdomar och pensionärer ska prioriteras för att minska klyftor mellan de som har råd och de som inte har det.

► Att det ska införas enkelbiljetter för resor som innefattar både tåg och buss inom länet och att tågbiljetterna inte ska vara låsta till en avgång.

► Att Miljöpartiets nationella förslag om Sverige-kortet införs (499 kr i månaden för vuxna och 249 kr för barn, studenter och pensionärer).

2.3 Den regionala tågtrafiken ska utvecklas

Satsningen på Mälartåg och den nya tågdepån i Eskilstuna har varit framgångsrik. Sörmland ligger perfekt till mellan flera stora städer, och möjligheten att pendla är avgörande för länet.

Vi ser stora möjligheter att bygga ut tågtrafiken ytterligare. TGOJ-banan mellan Eskilstuna och Oxelösund (via Flen och Nyköping) är färdigrustad runt år 2030. Inför detta vill vi utreda möjligheterna till tågtrafik som ska ha uppehåll även på mindre orter som Stigtomta, Vrena, Bettna, Mellösa och Hållsta. Det binder ihop länets två största städer på ett bra sätt.

När den nya järnvägen Ostlänken öppnar (efter 2035) blir det mer plats över på de gamla spåren, alltså Nyköpingsbanan, Västra stambanan och Svealandsbanan. Då vill vi se lokaltåg som stannar i mindre orter som till exempel Björnlunda, Enstaberga, Tystberga, Sparreholm, Stjärnhov, Strängsjö, Valla, Sköldinge och Jönåker. Nya upplägg med lokaltåg ger också möjligheten att Nyköpingsbanan, Västra stambanan och Svealandsbanan kan få direkttåg till Södertälje centrum på samma sätt som Gnesta har idag.

MP Sörmland vill:

- ▶ Att Region Sörmland ska fortsätta arbetet med att utveckla en ännu bättre regionaltågstrafik på befintliga linjer.
- ▶ Att Region Sörmland utreder möjligheten att införa regionaltågstrafik på TGOJ-banan Eskilstuna-Nyköping-Oxelösund när Trafikverket har moderniserat hela sträckan omkring år 2030.
- ▶ Att pendeltåg med fler tåguppehåll etableras på såväl Svealandsbanan som Västra stambanan och Nyköpingsbanan när kapaciteten medger.

3. Kultur och demokrati

Kap 3 Kultur och demokrati

Demokrati är mer än allmänna val vart fjärde år. Den förutsätter att varje invånare kan vara delaktig, kan ta del av utvecklingen och bidra i samtalen om vilken värld vi vill leva i. Det är bara möjligt om det finns tillgång till vidareutbildning och kunskapsfördjupning genom hela livet, levande kulturinstitutioner att mötas kring i levande dialog, och stöd till civilsamhället så att alla som vill kan delta i kulturutövande och föreningsliv. Tyvärr har regeringens politik under den gångna mandatperioden inneburit stora nedskärningar på folkbildning genom minskade anslag till folkhögskolor, studieförbund och kultursektorn.

Fundamentalt för demokratin är tanken om alla människors lika värde, och det behöver genomsyra de praktiska politiska besluten. Vi lever i en tid då nationalismen växer sig allt starkare och synen på kultur alltmer förskjuts till att handla om underhållning. Därför behöver vi slå vakt om de värden som ser människan som en komplex varelse med behov av bildning, reflektion och fördjupning.

Kulturen måste på samma sätt värnas och främjas som en förutsättning för det demokratiska samtalet. I praktisk politik innebär det att vi främjar tillgången till kulturupplevelser både via professionella institutioner och föreningsliv. Vi värnar bildningsidealet och det livslånga lärandet genom politiskt stöd till folkhögskolor och studieförbund, och tilliten till samhällsinstitutionerna genom hög tillgänglighet och riktade satsningar till grupper som riskerar att marginaliseras. Den levande demokratin förutsätter inkludering, delaktighet och en känsla av sammanhang, och det är politikens roll att skapa förutsättningarna.

3.1 Kulturen behöver långsiktiga spelregler

Kulturen är en oumbärlig del av ett levande, demokratiskt och jämlikt Sörmland – för folkhälsa, bildning och attraktionskraft. Det är viktigt att värna det fria och professionella kulturlivet. Vi ser med oro på nedskärningar och splittrad finansiering från staten. Kulturen behöver långsiktiga och transparenta spelregler, likvärdiga förutsättningar över hela regionen och satsningar på fler konstområden och kulturformer.

Miljöpartiet vill stärka kulturens egenvärde och konstnärlig frihet. Vi värnar armlängds avstånd mellan politik och kultur. Vi efterlyser tydliga satsningar på konstnärers och andra kulturarbetares arbetsvillkor – som rätt till avtalsenliga ersättningar, trygg finansiering och insatser mot hot och hat. Vi arbetar för att kulturen ska vara tillgänglig för alla, spegla hela Sörmland och bidra till gemenskap och hälsa. Kultur är ingen lyx – det är en grund för ett öppet, hållbart och jämlikt samhälle. Vi vill öka den sociala hållbarheten, bland annat genom att säkra folkhögskolornas verksamheter för att

BILD: FREEPIK.COM

bidra till människors utveckling och lärande. Det är extra viktigt i ett län som Sörmland, där utbildningsnivån är låg och arbetslösheten hög.

Både digital och fysisk tillgänglighet är förutsättningar för ett jämlikt samhälle. När vi länkar samman platser genom väl utvecklad kollektivtrafik, när människor kan prioritera hållbara färdsätt och det finns trygga och inkluderande digitala lösningar skapar vi jämlika möjligheter för fler att nå arbete, utbildning, kultur- och fritidsaktiviteter.

MP Sörmland vill:

- ▶ Att alla invånare ska ges förutsättningar för livslångt lärande, såväl fysiskt som digitalt, genom fortsatt och utvecklat stöd till länets folkhögskolor, studieförbund och andra studiefremjande organisationer samt kulturskolor och bibliotek.
- ▶ Att biblioteken värnas och blir en del av ett länsövergripande system av stöd till invånare som har behov av stöd kring digitalisering och digitala funktioner. Det ska finnas nära tillgång till samlingspunkter (DigiDel-center eller motsvarande).
- ▶ Att Scenkonst Sörmland värnas och får utrymme att utvecklas. Sörmlandsmodellen, med kulturbesök för alla skolbarn, ska finnas kvar och en utredning ska titta på möjligheten att utöka den till fler grupper.
- ▶ Att entréavgiften till länsmuseet tas bort. Alla ska ha samma möjlighet att ta del av vår gemensamma kultur.
- ▶ Att digital och fysisk tillgänglighet prioriteras för att stärka människors möjligheter att nå arbete, utbildning, kultur- och fritidsaktiviteter för att därmed skapa ett mer jämlikt samhälle.

4. Regional utveckling

Kap 4 Regional utveckling

Regional utveckling handlar om att planera för framtiden, och där är klimatomställningen en central del. Region Sörmland kan genom att arbeta med regionalutveckling bidra till att bygga framtidens jobb, livskraftigt näringsliv, effektiv infrastruktur samtidigt som det kan stärka hushållens ekonomi och ta ansvar för nästa generation.

Region Sörmlands ansvar för den regionala utvecklingen styrs genom lagar och förordningar som riksdagen beslutat och syftar även till att uppfylla mål eller motsvarande i programmen för ”Europeiska regionala utvecklingsfonden” samt i förekommande fall omställningsplanen “Fonden för en rättvis omställning”. Miljöpartiet vill att Region Sörmland ska bli ett föredöme i den gröna omställningen för hela Sörmland, för att stärka näringslivet, jobb och välfärd. Ekonomisk, social och miljömässig hållbarhet ska vara en integrerad del i analyser, strategier, program och insatser i det regionala utvecklingsarbetet.

Region Sörmland har nedan antagna styrdokument och strategier:

- Regional utvecklingsstrategi
- Sörmlands näringslivsstrategi
- Sörmlands besöksnärsprogram
- Trafikförsörjningsprogrammet för Sörmland
- Länstransportplanen för Södermanlands län
- Regionalt serviceprogram i Sörmland
- Sörmlands livsmedelsstrategi
- Region Sörmlands hållbarhetsprogram
- Regionala skogsprogrammet i Sörmland
- Sörmlands klimat- och energistrategi
- Handlingsplan för kust- och skärgårdsutveckling i

MP Sörmland vill:

- ▶ Revidera de regionala styrdokumenterna (se ovan) med tydligare mål som bidrar till grön omställning och styr mot målen i Agenda 2030
- ▶ Medverka till att ALMI inför en länsövergripande stödfunktion för företag som vill ställa om till mer hållbar produktion och nystartade företag som kommer bidra till att målen i Agenda 2030 uppnås.

4.1 Miljö, cirkularitet och biologisk mångfald

4.1.1 Hållbarhetsmålen måste följas upp

Regionen Sörmland har ett hållbarhetsprogram med det övergripande målet Sörmland ska bli Sveriges friskaste län. För att komma dit ska vi arbeta långsiktigt och strategiskt med att främja varje persons rätt till god hälsa, kultur och utbildning och för att förebygga sjukdom och ohälsa. Hållbarhetsperspektivet ska genomsyra allt arbete inom Region Sörmland och främja en utveckling som är långsiktigt ekologisk, social och ekonomiskt hållbar.

Hållbarhetsprogrammet utgör en god grund, men vi ser att programmet behöver kopplas till konkreta mål och relevanta indikatorer. Det måste följas upp med årlig rapportering samt förslag till åtgärder för att nå målen.

MP Sörmland vill:

- ▶ Att hållbarhetsmålen årligen följs upp och att åtgärder beslutas för att nå dem
- ▶ Att region Sörmland blir ett miljöföredöme

4.1.2. Klimatanpassning av matproduktionen behöver öka

Vi måste använda jordbruksmarken klokt för att möta klimatkrisen, ha beredskap för andra kriser och vårda den biologiska mångfalden. Region Sörmland reviderar nu livsmedelsstrategin för regionen och tar fram en handlingsplan. Vi anser att regionens samordnande roll behöver stärkas och regionen behöver bli mer aktiv och pådrivande i genomförandet.

Vi anser att strategin måste inriktas på en hållbar produktion, med ett stort inslag av klimatsmart och ekologisk odling. I Sörmland har vi en god position redan idag med en stor andel av ekologisk produktion. Hållbar livsmedelsproduktion kan bli en konkurrensfördel där Sörmland ses som ett ursprungslandskap för ekologiskt, klimatsmart och socialt hållbart producerad mat. Öknaskolan ska här agera föregångare genom hållbart jordbruk och god djurhållning.

En strategi för en hållbar livsmedelsproduktion är viktig för beredskapen inför klimatkris, krig och andra kriser. Genom ökad resiliens för extrema händelser och ökat fokus på ekologi, mat och vatten stärks beredskapen. Vi anser därför att livsmedelsstrategin behöver integreras i beredskapsplanerna.

Livsmedelsproduktion och jordbruk är inte alls nämnda i regionens beredskapsplaner trots att det är centralt för beredskapen inte minst för sjukvården. I beredskapsplanen bör höga mål sättas för ekologisk produktion och konsumtion, till exempel i offentliga kök.

BILD: KAMILA RÄDWAN

Ekologisk produktion är mindre beroende av externa resurser vilket stärker robustheten. Den biologiska mångfalden i jordbrukslandskapet stärks vid ekologisk produktion vilket är viktigt bland annat för de naturliga pollinatörerna.

Regionala nav för logistik och förädling behöver byggas, som samlastningscentraler, småskaliga slakterier och beredningsanläggningar. Det ökar både beredskap och tillgång till lokalt producerad mat. Nu råder det stor brist på lokal förädling inom de flesta produktområden i Sörmland. Småskaliga och mellanstora producenter och förädlare behöver stödjas för att skapa ett mångskaligt livsmedelssystem med hög diversitet och riskspridning. Satsa på ”levande lager” som även kan fungera vid krig och kris. Samverkansstrukturerna mellan producenter, offentliga aktörer och civilsamhället behöver stärkas – exempelvis genom regionala samverkansplattformar som Ekodistrikt Sörmland – för att koordinera resurser och skapa redundans.

Maten som serveras i regionens verksamheter ska vara god och hälsosam, både för att ge sjuka människor de bästa förutsättningarna för tillfrisknande och för att långsiktigt främja hälsa. Maten ska samtidigt vara klimatsmart

och så långt som möjligt ekologisk. För att förena dessa målsättningar behöver tyngdpunkten ligga på växtbaserade, skonsamt processade livsmedel från råvaror som inte behöver fraktas kors och tvärs över jorden. För att styra dit kan ett mål om ökad andel växtbaserade och ekologiska livsmedel vara värdefullt. De animaliska livsmedel som serveras ska uppfylla högt ställda djurskydds krav.

4.1.3 Engångsprodukter måste bli färre

Regionen ska vara en föregångare inom resurseffektivitet och cirkularitet. Det innebär bl a att tänka yt- och materialeffektivitet vid om- och nybyggnationer och alltid överväga cirkulära lösningar, oavsett om det gäller byggmaterial, möbler eller flergångslösningar i stället för engångsprodukter. Inte minst är det angeläget att minska användningen av engångsplast, utan att tumma på hygienkraven. Det är också självklart att eftersträva säkra material utan kemikalier som riskerar att skada vår hälsa eller miljön.

MP Sörmland vill:

- ▶ Revidera regionens livsmedelsstrategi för att främja en ökad produktionen av klimatsmarta och ekologiska livsmedel i Sörmland.
- ▶ Sätta upp mål om ökad andel växtbaserad och ekologisk mat i regionens verksamheter.
- ▶ Stärka beredskapen genom att bygga regionala nav för logistik och förädling av livsmedel genom samverkan med kommunerna och näringslivet.
- ▶ Bidra till att regionens livsmedelsstrategi stödjer småskaliga och mellanstora producenter av livsmedel.
- ▶ Stärka samverkan mellan olika aktörer för att säkra en resilient och

robust livsmedelsförsörjning.

- ▶ Stärka skyddet för jordbruksmark som regionen äger.
  - ▶ Regionen ska utreda möjligheten att bidra i utvecklingen av Ekodistrikt Sörmland eller motsvarande. Utredningen ska bland annat titta på Region Stockholms delaktighet i Ekodistrikt Sörmland.
-
- ▶ Utreda hur regionen kan minska sin förbrukning av ändliga resurser
  - ▶ Utreda hur användningen av engångsplast kan minska

4.2 Planeringen ska styra mot hållbart resande

Ett hållbart samhälle kräver minskad användning av fossila fordonsbränslen och minskat behov av transporter. Samhällsplaneringen behöver uppmuntra till hållbara transportalternativ i såväl tätorter som på landsbygd.

Genom att satsa på hållbara lösningar för transporter i hela landet gynnas vardagslivet samtidigt som vi värnar om miljön och klimatet. Där kollektivtrafik saknas eller är bristfällig, ska vår politik stötta flexibla transportlösningar, vilket kan vara bilpooler, samåkning och transportlösningar. På landsbygden ska kollektivtrafiken byggas ut samtidigt som befintliga vägar och järnvägar rustas upp.

I den gällande länsplanen för regional transportinfrastruktur för Södermanland läggs ungefär 75 procent på vägar, varav flera stora vägobjekt som slukar en stor andel av pengarna. Vi vill att länsplanen mer ska riktas mot ett hållbart och transporteffektivt samhälle i linje med klimat- och miljömålen.

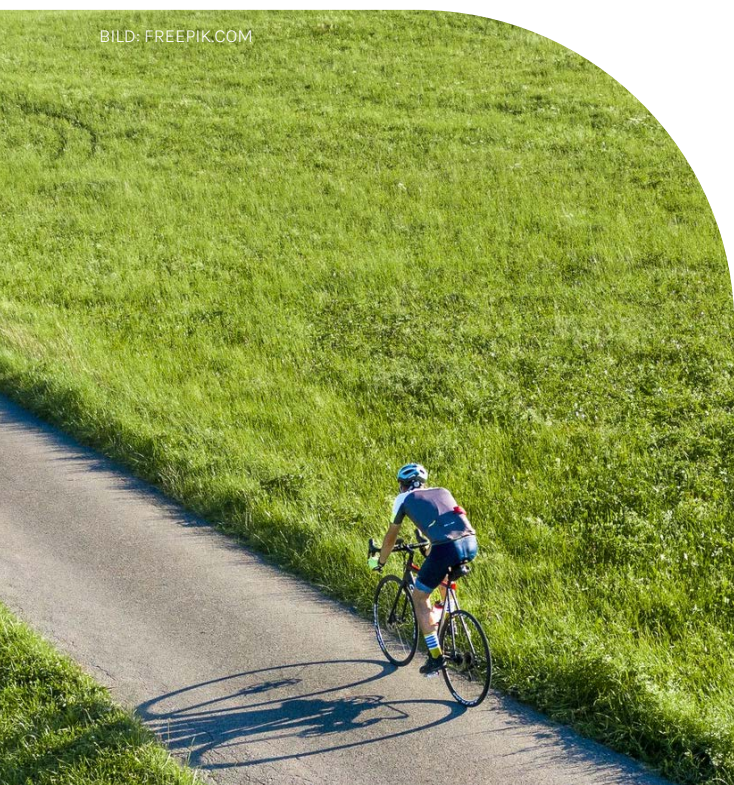
De största behoven av cykelvägar finns utefter större vägar där mycket trafik och bristande säkerhet gör att man undviker cykeln. I Södermanland finansieras cykelvägar längs det regionala vägnätet bara till 50 procent i länsplanen, till skillnad mot andra län som finansierar till 100 procent. Det innebär att kommunerna måste stå för resten av

finansieringen, vilket naturligtvis bromsar utbyggnaden av cykelvägar. Utbyggnaden i Sörmland ska prioriteras till stråk där avstånden är rimliga för cykling, upp till inom cirka en mils omkrets från samhällsservice och till mindre tätorter. Miljöpartiet behöver driva på nationell nivå att väglagen och andra regelverk ändras och olika typer av stöd utarbetas för att få fart på utbyggnaden av cykelvägar.

Laddmöjligheter för personbilar har byggts ut ordentligt under senare år. Laddning för tunga fordon släpar dock efter. Det behövs både långsamladdning där fordonet står parkerat längre tider och snabbaddning längs större vägar. Snabbaddning för tunga fordon kräver mycket höga effekter och här kan kapaciteten i elnätet bli en flaskhals. Regionen skulle kunna ta en samordnande roll och identifiera behoven av utbyggd högeffektaddning längs länets vägar och hur det matchar mot tillgänglig effekt i elnätet.

För att återvinna förtroendet för järnvägen arbetar Miljöpartiet hårt för att mer pengar ska satsas på järnväg. Det ska gå till underhåll likväl som på nya banor, kapacitetshöjande åtgärder och möjligheten att köra längre och tyngre tåg. Järnvägspolitiken ligger dock på riksnivå och berörs därför inte närmare i det här handlingsprogrammet.

BILD: FREEPIK.COM

MP Sörmland vill:

► Att majoriteten av pengarna i Länsplan för regional transportinfrastruktur ska gå till satsningar på hållbart resande genom satsningar på kollektivtrafik och cykelstråk.

► Att regionala utvecklingsplaner bättre tillgodoser hållbara transportsystem. Att väglagen och andra regelverk ändras och olika typer av stöd utarbetas för att få fart på utbyggnaden av cykelvägar. Underlätta utbyggnaden av laddinfrastruktur för tunga fordon.

4.3 Utvecklingen mot förnybar energi ska fortsätta

Energisystemet är en grund för samhällets funktioner, vår välfärd och våra företag. Miljöpartiet visar vägen mot ett effektivt förnybart energisystem som är långsiktigt hållbart och minimerar klimatbelastningen. Där används energin mer effektivt och flexibelt, vilket i kombination med energilagring och reglerbara förnybara energikällor ger oss en robust energiförsörjning oavsett väder.

I Sörmland har länsstyrelsen tagit fram en regional klimat- och energistrategi, Klimatneutralt Södermanland 2045, i nära samarbete med Region Sörmland. Miljöpartiet de gröna anser att regionen, i samverkan med andra aktörer, ska fortsätta driva frågor för att utveckla Sörmlands totala energisystem i hållbar riktning.

Vi anser också att regionen i sina egna verksamheter har ett stort ansvar att snabbt nå ett effektivt förnybart energisystem, exempelvis genom att i den egna verksamheten öka tempot i energieffektivisering av byggnader. Regionen är en stor energianvändare, genom egna fastigheter och fordon och indirekt vid upphandling av transporter, och har därmed en viktig roll att agera som föredöme.

En effektiv energianvändning handlar även om att kunna styra energianvändningen i tid, genom lagring eller lösningar för flexibel användning. Solenergi kan på lämpliga ställen integreras i byggnader och bidra till

energiförsörjningen.

Vid regionens sjukhus och andra besöksmål behöver laddmöjligheterna byggas ut på ett strategiskt sätt för att möta efterfrågan från bilburna medarbetare och besökare och uppfylla EU-krav. Laddplatserna ska lokaliseras så att man undviker kostsamma kapacitetshöjningar i elnätet.

Regionen har också en roll genom det regionala utvecklingsarbetet, som redan idag omfattar flera projekt inom energiomställning. Ett viktigt sådant är Samverkansforum för eleffekt i Sörmland, som skulle kunna utvecklas till en gemensam ingång för företag, kommuner, investerare och energiproducenter i frågor om etableringar, nätkapacitet, laddinfrastruktur och energiplanering.

Vi ser inget behov av mer el från ny kärnkraft om samhället fortsätter den snabba utbyggnaden av sol- och vindenergi, som ger el till mycket lägre priser och mycket mindre risker.

Avgörande för att vi ska nå energi- och klimatmål (nettonoll klimatpåverkan 2045) är dock att valet 2026 innebär en ny regering med höga ambitioner, som ser över lagar och incitament. Miljöpartiet riks går till val med många förslag för att accelerera den omställningen, vilket också ska underlätta för en grön regionpolitik.

MP Sörmland vill:

► Att regionen, i samverkan med andra aktörer, ska fortsätta driva frågor för att utveckla Sörmlands totala energisystem i hållbar riktning.

► Att Region Sörmland ställer krav på fossilfria transporter vid upphandlingar.

► Att elbilsladdning vid besöksmål inom regionen byggs ut vid behov.

► Att energieffektivisering i byggnader ökar i tempo.

► Att regionen installerar solceller i nya och befintliga byggnader.

► Att regionen utreder vilka anpassningar som kan göras i sin verksamhet för mer flexibel elanvändning, samt även energilagring (batterier) för att undvika dyra toppar i elsystemet.

► Att regionen värnar lokal produktion av biogas, som bland annat kan användas för elproduktion och ersätta fossilgas.

► Att Region Sörmland bidrar till energiomställningen inom ramen för det regionala utvecklingsarbetet, bland annat genom att utveckla Samverkansforum för eleffekt i Sörmland

4.4 Friluftsliv och turism

Sörmland har 188 naturreservat varav ett (Nynäs) ägs av Region Sörmland. Den tätortsnära naturen är sörmlänningarnas största arena för friluftsliv, rörelse och välbefinnande, men också en möjlighet till turism. Det ska vara enkelt att kunna ta sig ut med kollektivtrafik till naturleder och naturreservat.

Vi mår bra av friluftsliv. Rörelse i naturen främjar både den fysiska och den psykiska hälsan. Ändå har regeringen minskat anslagen för skötseln av naturreservaten i Sörmland med 54 procent sedan 2022¹. Under Miljöpartiets tid i regeringen ökade anslagen och det kommer vi verka för igen.

Region Sörmland förändrar sitt arbete med turism från och med 2026 genom att hantera större delen i nära samverkan med länets kommuner. Destinationsbolaget Stua kommer att avveckla sin verksamhet under 2025. Miljöpartiet vill verka för en ökad medvetenhet om hållbar turism och göra Sörmland känt för sin mat, kulturmiljö och natur.

vistelse i skogen, med promenader, skogsbad eller andra sätt förebygger ohälsa. I Nynäs naturreservat brukas en stor del av skogen på ett klimatanpassat, modernt sätt, utan hyggen.

Reservatförvaltningen har en viss visnings- och informationsverksamhet knuten till skötseln av skogen. Reservatets jordbruksmark används till ekologisk odling och bete för kor och får.

Slottet, som är en viktig kulturmiljö, är till viss del tillgängligt för allmänheten men har börjat förfalla.

Vi vill att Nynäs slott och naturreservat vårdas och utvecklas så att de utgör en fin plats för rekreation. Slottet behöver underhållas och göras tillgängligt med intressanta aktiviteter.

Skötseln av skogen och jordbruksmarken håller sådan kvalitet att reservatet skulle kunna utvecklas till ett kunskapscentrum för ett resilient hållbart jord- och skogsbruk. På det viset skulle fler markägare i regionen kunna få information, kunskaper och inspiration för att ställa om sitt jord- och skogsbruk till att bli mer klimatanpassat och hållbart.

MP Sörmland vill:

- ▶ Verka för en ökad medvetenhet om hållbar turism och göra Sörmland känt för sin mat, kulturmiljö och natur.

4.4.1 Naturreservatet Nynäs behöver utvecklas

Regionens naturreservat med Nynäs slott är en fin resurs för friluftsliv med en rik kulturmiljö. Nynäs naturreservat inrättades för att möjligheterna till rekreation skulle bidra till bättre hälsa för invånarna i regionen. Under senare år har forskning visat tydligt att

¹ Källa <https://sormlandsbygden.se/2025/08/11/ett-friluftslift-starker-folkhalsan/>

MP Sörmland vill:

- ▶ Göra Nynäs naturreservat till ett kunskapscentrum för ett klimatanpassat och hållbart jord- och skogsbruk.
- ▶ Göra Nynäs slott mer tillgängligt genom ett bättre underhåll och fler aktiviteter för regionens invånare.
- ▶ Värna friluftslivet i länet både vid regionens egna reservat och i hela länet.
- ▶ Att regionen är pådrivande för att stimulera ekoturism i hela länet.

5. Krisberedskap och civilt försvar

Kap 5 Krisberedskap och civilt försvar

Krisberedskap handlar om att rusta samhället så att det står emot och klarar av de olyckor och extrema händelser vi kan drabbas av i fredstid. Det kan handla om långvariga strömavbrott mitt i vintern, skogsbränder som hotar viktig infrastruktur, men det kan även handla om pandemier, eller olyckor med många skadade.

För att klara av att upprätthålla grundläggande samhällsfunktioner även om vi tvingas gå upp i höjd beredskap, eller om det skulle bli krig, behöver vi bygga ett starkt civilt försvar. Grunden för detta är en god krisberedskap som på olika sätt kan förstärkas för att vi ska klara större påfrestningar och mer omfattande samhällsstörningar som exempelvis extremväder, pandemiutbrott eller ett krig i vårt absoluta närområde.

Regionens olika verksamheter behöver vara förberedda och bygga den resiliens som gör att de fungerar på en acceptabel nivå. Det handlar om att skapa rutiner och bygga upp kunskap som gör att vi bättre klarar av att upprätthålla och bedriva det vardagliga arbetet över tid även om förhållandena ändras.

Bra krisberedskap bygger på bra kontinuitetshantering, det vill säga att verksamheten är förberedd och anpassad för en rad olika scenarier. Med andra ord behöver vi ta höjd för att oväntade händelser kan inträffa. På så sätt bygger vi robusthet eftersom organisationen klarar av att stå emot olika former av påverkan på ett bättre sätt. Har vi dessutom fler möjligheter att lösa uppkomna problem bygger vi den motståndskraft som behövs för att möta en kris eller ett krigstillstånd. Det senare är inte minst viktigt i en komplex sjukvårdsorganisation.

Möjligheten till bra vård och hälsa hotas av de pågående klimatförändringarna, inte minst den globala uppvärmningen. Ett varmare klimat och mer extremväder skapar många problem för vården. Under värmeböljor dör fler människor som har skör hälsa, inte minst äldre. Vid höga temperaturer går det inte att operera på grund

av alltför hög infektionsrisk. Vissa smittsamma sjukdomar kan också få ökad spridning. Högre temperaturer riskerar även att påskynda tillväxten av bakterier i mat och vatten.

Klimatförändringarna skapar på så sätt kriser som är direkta hot mot god vård och hälsa. Som en följd av olika typer av extremväder kommer skogsbränder, strömavbrott och översvämningar bli allt vanligare. Det i sin tur ökar risken att människor förolyckas eller skadas. Även kritisk infrastruktur som sjukhus och andra vårdbyggnader kan påverkas när de behövs som bäst. Leveranser av förnödenheter kan drabbas. Vi har exempelvis sett hur dricksvattenförsörjningen kan slås ut i Sörmland.

Vi behöver göra vad vi kan för att motverka effekterna av den globala uppvärmningen (se förslag på åtgärder i separat kapitel). Vi behöver anpassa region Sörmlands

verksamhet för att den ska fungera under värmeböljor, i samband med andra krissituationer och i yttersta fall krig. Förebyggande arbete och anpassningar måste ske på flera områden.

Byggnader och viktig infrastruktur behöver ses över och säkras. Vi måste se till att sjukhus och andra vårdinrättningar är robusta och klarar olika typer av påverkan. Under värmeböljor måste det finnas möjlighet att svalka patienter även om el och reservkraft slås ut. Dessa aspekter måste beaktas när vi bygger nytt eller renoverar gamla lokaler.

En viktig del i beredskapsförberedelserna är att främja och öka den regionala livsmedelsproduktionen. Här behöver samverkansstrukturerna mellan producenter, offentliga aktörer och civilsamhället stärkas. Hur detta bör göras framgår i det tidigare kapitlet om mat och livsmedelsproduktion, se kap 4.1.2.

För att uppnå god civil beredskap och klara av att ge sörmlänningarna god och patientsäker vård över tid, även i samband med olika krissituationer, under skärpt, respektive högsta beredskap (i det senare fallet befinner sig Sverige i krig), behöver regionen skapa beredskapslager för att säkra tillgången på livsmedel, sjukvårdsmaterial och kritiska läkemedel. En viktig del av förberedelsearbetet är också att ha en plan för nödvatten när leverans av dricksvatten inte kan ske genom det ordinarie ledningsnätet.

MP Sörmland vill:

- ▶ Anpassa vårdens byggnader och verksamheter för att kunna upprätthålla god och säker vård såväl under en kris som vid höjd beredskap och ytterst vid krig.
- ▶ Säkerställa tillgången på reservkraft och drivmedel för att kunna förse regionens samhällsviktiga verksamhet med el.
- ▶ Stärka samarbetet mellan Region Sörmland och länets kommuner för att klara situationer som kräver ökad samverkan, till exempel om det uppstår behov av evakuering.
- ▶ Beredskapslager ska finnas med bland annat läkemedel, medicintekniska hjälpmedel, livsmedel och vatten för att klara både lång- och kortsiktiga påfrestningar på verksamheten.
- ▶ Att regionen senast vid utgången av kommande mandatperiod lever upp till kraven som ställs på hälso- och sjukvården vad gäller beredskapsförberedelser.
- ▶ Regionens vidtar erforderliga åtgärder för att säkerställa bemanningen av kritiska nyckelfunktioner inom organisationen vid höjd eller skärpt beredskap eller i händelse av krig.
- ▶ Att regionen på egen mark eller i samverkan med andra aktörer uppmuntrar till beredskapsodlingar. Dessa kan under fredstid fungera som terapeutiska trädgårdar och vid höjd beredskap bidra till såväl psykologisk mobilisering som viss matsäkerhet.
- ▶ Under mandatperioden ska en plan för krisberedskap i kollektivtrafiken tas fram för att säkra att buss- och tågtrafik klarar av de påfrestningar som samhället står inför.

